

Talousarvio vuodelle 2024 ja julkisen talouden suunnitelma

Suomi kärsii julkisen talouden kroonisesta alijäämästä, minkä valossa hallituksen pyrkimys alijäämän supistamiseksi on ymmärrettävä. Isojen julkisten menojen ja jatkuvien menopaineiden valossa on hallituksen pyrkimys menojen leikkaamiseen myös ymmärrettävä. Kun pienituloiset ovat isotulaisia riippuvaisempia sosiaalisista menoista, ei ole yllättävää, että menoleikkaukset lisäävät tuloeroja.

Samalla on syytä todeta, että Suomi ei ole velkakriisissä tai sellaisen partaalla. Näköpiirissä ei myöskään ole itseään ruokkivaa velkakierrettä, koska valtionvelan reaalikorko pysynee hyvin matalana jatkossakin, kenties samalla tasolla kuin BKT:n kasvuvauhti. Näissä oloissa voidaan sopeutus tehdä harkintaa ja aikaa käyttäen, yhteiskunnallisten kustannusten minimoimiseksi.

Hallituksen julkilausuma *finanssipolitiikan tavoite* on velkaantumisen (velka/BKT) vakauttaminen tällä vaalikaudella ja kääntäminen sen jälkeen pysyvästi alenevalle uralle kohti muiden pohjoismaiden tasoa. Kun muiden pohjoismaiden velkaantuneisuus on 30 - 40 prosentin luokkaa, on tavoitetta tältä osin vaikea pitää realistisena. Vaikea on myös nähdä sille vahvoja perusteita; velkaantumisen pysäyttäminen yhden tai kahden vaalikauden aikana alle 80 prosentin tasolle voisi olla riittävä tavoite oloissa, joissa euromaiden keskimääräinen velkaantuneisuus on yli 90 prosenttia. Tämänkin saavuttaminen on vaativa tehtävä.

Pysyvä velkaantumisen alentaminen kohti muiden pohjoismaiden tasoa on kova tavoite siksi, että ikäsidonnaiset julkiset menot meillä kasvavat enemmän ja työvoiman tarjonta kehittyy heikommin kuin muualla. Taustalla on muihin verrattuna vähäinen maahanmuutto ja matala syntyvyys, minkä takia Suomen väestön ikärakenne on paljon epäedullisempi kuin muissa pohjoismaissa. Keskustelu Ruotsin sinänsä kauhistuttavasta jengirikollisuudesta peittää alleen sen, että muiden pohjoismaiden talous on hyötynyt merkittävästi pitkään jatkuneesta ja Suomeen nähden laajasta maahanmuutosta.

Menoleikkaukset vuodelle 2024 eivät ole itsessään talouden kannalta ylimitoitettuja, jos talous kääntyy kasvuun. Hallituksen kaavaileman *kuuden miljardin* nettomääräinen *sopeutus* on kuitenkin useista syistä hataralla pohjalla: sotemenojen leikkaukset lienevät epärealistisia oloissa, joissa kustannukset vuokrausfirmojen keikkalääkäreistä ja kelakorvaukset kasvavat nopeasti ja kun hyvinvointialueen budjettirajoitus osoittautunee pehmeäksi. Sotemenojen osalta voi myös huomauttaa, että Suomi tätä nykyä käyttää vähemmän rahaa terveydenhuoltoon kuin muissa maissa vaikka olemme maailman kolmanneksi ikääntynein maa (Kiinan ja Italian jälkeen).

Menolisäyksiä tulee myös esimerkiksi Ukrainan tukemisen osalta. Lisäksi rakenneuudistusten työllisyys- ja budjettivaikutukset jäänevät toivottua pienemmiksi – etenkin jos suhdannetilanne pysyy heikkona. Toteutumatta jääneiden säästöjen kompensoiminen alati uusilla leikkauksilla heikentää näissä oloissa lähinnä vain taloutta entisestään.

Pysyvän työvoimapulan oloissa ovat *työttömyysturvan heikennykset* ymmärrettäviä, jos kohta ne myös johtavat monien työttömien ja vaikeasti työllistettävien kohdalla elämän kurjistumiseen. Sosiaalimenojen leikkauksissa soisi joka tapauksessa hallituksen budjettiesityksestä poiketen pyrittävän ainakin siihen, että leikkaukset eivät johda *lapsiköyhyyden* lisääntymiseen. Ei ole mitään pakkoa toistaa 1990-luvun laman aikana tehtyjä erehdyksiä, jotka tutkimuksen mukaan johtivat silloisten yksinhuoltajien lasten kannalta erittäin pitkäkestoisiin vaurioihin sekä syrjäytymiseen työvoimasta ja lisääntyviin sosiaalimenoihin.

Keskeinen hallituksen finanssipolitiikkaan liittyvä kysymys koskee *verotusta*. Budjettiesityksessä hallitus sitoutuu siihen, että ”Hallitus ei päätösperäisesti kiristä kokonaisveroastetta”. Tämä tarkoittanee, että hallitus ei tee päätöksiä verotuksen kiristämiseksi. Kun veroaste vuonna 2022 oli 43 prosenttia ja kun VM arvioi veroasteen vuonna 2027 olevan noin 40 prosenttia, voi tätä linjausta ihmetellä. Syntyy vaikutelma, että verotuksen keventäminen on hallitukselle tärkeämpi tavoite kuin julkisen talouden alijäämän supistaminen.

Hallituksen kielteinen kanta verotuksen kiristämiseen heijastaa käsitystä siitä, että Suomen veroaste on kansainvälisesti korkea ja haitallinen talouskasvun kannalta. On kuitenkin perusteita arvioida, että kansainväliset vertailut useastakin syystä liioittelevat Suomen veroastetta. Verotuksen kasvuvaikutukset on vuorostaan monitahoinen kysymys, ja vastaus riippuu osaltaan siitä, mihin veroja käytetään. Verojen käyttäminen päiväkotien, koulujen ja yliopistojen rahoittamiseen on kasvupoliittisesti järkevää. Suomalaiset saavat yleensäkin hyvä vastinetta veroilleen.

Verotuksen hyödyntäminen sopeutuspolitiikan keinona olisi merkittävä ja tervetullut muutos hallituksen talouspolitiikan linjaan. Kyse ei ole siitä, että ongelmat ratkaistaan rikkaita verottamalla – vaikka kannatusta isotuloisten nykyistä kovempaan verottamiseen on laajasti ja myös isotuloisten keskuudessa. Korkeimmat ansiotulojen marginaaliverot ovat Suomessa jo varsin korkeita, eikä niiden nostaminen edelleen sanottavasti lisääisi verokertymää. Myöskään yhtiöverokantaa ei ole kansainvälisen verokilpailun takia syytä nostaa. On kuitenkin muita vaihtoehtoja, joista listaamattomien yhtiöiden kansainvälisesti poikkeukselliset veroedut ovat usein mainittu tapaus. Kun erilaisia verotukia on Suomessa kaikkiaan 192 kappaletta, luulisi niiden joukossa löytyvän muutakin leikattavaa. Fiskaalisesti merkittävää on, että myös välillisessä verotuksessa on kiristämisen varaa.

Veronkorotusten sisällyttäminen talouspolitiikan kalupakkiin sallisi sen, että julkisen talouden alijäämä supistettaisiin kaikkiin väestöryhmiin kohdistuvan ”kipupaketin” avulla. Tämä olisi yhteiskunnallisesti reilumpaa kuin koko sopeutustaakan kaataminen vähävaraisten niskaan, kuten nyt on tapahtumassa.

Hallituksen talouspolitiikan suurimmat puutteet ovat nuiva suhtautuminen *työperäiseen maahanmuuttoon* sekä korkean ambitiotason *ilmastopolitiikkaan* ja luonnon monimuotoisuuden suojaamiseen. Suomen elinkeinoelämä ymmärtää hyvin, että Suomi hyötyy työperäisestä maahanmuutosta ja voisi nyt hyötyä olemalla ilmaston lämpenemisen torjunnan eturintamassa. Soisi, että myös hallituksessa nähtäisiin nämä mahdollisuudet ja toimittaisiin sen mukaisesti.